

Informationsålderns politiska filosofi

Av Waldemar Ingdahl

Alexander Bard och Jan Söderqvist tar upp allt från media till genteknik och metafysik i sin kartbok för informationsåldern.

ISIN NYA BOK *Det globala imperiet* har författarna Alexander Bard och Jan Söderqvist tagit på sig en mycket svår men samtidigt väldigt viktig uppgift: att försöka ge en bild av hur vårt samhälle, dess politik och dess kultur förändras av teknikens framsteg. Boken är en fortsättning på deras bok *Nätokraterna* från år 2000, där de formulerar många av de tankar som de tittar

"Författarna menar att vi i dag har inträtt i ett paradigmskifte som nu leder till en världsstat, idén om ett helt globalt samhälle."

närmare på och utvecklar i *Det globala imperiet*. Boken tar upp ett mycket brett spektrum av ämnen; här diskuteras globaliseringen, informationsteknikens påverkan på samhället, sociala och institutionella förändringar, förändringar i filosofins metafysik och kunskapsteori, nyvänsterns ställning, skapandet av nya identiteter för människor, drogpolicy, de traditionella mediernas fall, genteknik, rasism, transhumanism, feminism, de homosexuellas roll i samhället och hur hierarkier ersätts av nätverk som grund för samhället. Detta är bara några exempel på ämnen *Det globala imperiet* tar upp och söker bilda en filosofisk förklaring till.

Den breda och höga ambitionsnivån gör boken mycket läsvärd, men samtidigt också svår och tung att läsa vilket inte underlättas av att författarna ofta använder nykomponerade termer, långa räckor adjektiv eller omdefinitioner på etablerade termer. Ett litet exempel är termen "kapitalism" som författarna använder i en mycket vid mening för att beskriva hela moderniteten, istället för bara ett ekonomiskt system (vilket står i ordlistan i slutet förvisso). Nya företeelser kräver nya ord, men innebär också risken att mycket kan bli oklart och otydligt. Fast i jämförelse med den postmoderna tradition de tar avstamp ifrån, med tänkare som Nietzsche, Foucault och Deleuze är boken snarast lättläst.

Författarna menar att vi i dag har inträtt i ett paradigmskifte som nu leder till en världsstat, idén om ett helt globalt samhälle. Ofta när man diskuterar globalisering sker det endast i ekonomiska termer, men boken ger sig in på att försöka beskriva även hur kultur och identitet byggs upp på ett globalt plan i en öppen samhällsstruktur som inte bygger på att som tidigare skapa fiendebilder att enas mot, utan ett inkluderande samhälle, samlat kring en idé, istället för en etnicitet. Idén om att skyddet för mänskliga rättigheter är något som bör stå över den tolkning av folkrätten såsom statssoveränitet, som hittills varit råd-

ande, är något som kommer att accepteras mer och mer i framtiden. Värnandet av upphovsrätten leder också fram till världsstaten. Problem med miljön och global kriminalitet likaså.

NÄTVERK I STÄLLET FÖR POLITIK

De hierarkier, de fasta identiteter, de slutna politiska institutioner, den envägs kommunikation mellan ledare och ledda och de ekonomiska mönster som höll uppe de gamla nationalstaterna håller på att vittra sönder då förutsättningarna inte längre finns kvar. Dessa faller ner i en våldsam kamp mellan särintressen, där man tillskansar sig fördelar och privilegier på andra människors bekostnad, och som i realiteten slutar med att alla förlorar i längden. Sålunda blir den nationella politiken maktlös, ett tomt skådespel, som först de mest framsynta överger och gradvis även vanligt folk.

Människor går istället in i nätverk, där man delar intressen och projekt med andra som ställer upp på samma regler. Genom den interaktivitet som sprids i samhället är man tvungen att skaffa en juridik och politik som inte baserar sig på majoritetsbeslut utan på att man tjänar på att följa dem. Makt fördelas efter den uppmärksamhet och trovärdighet som aktörerna kan förtjäna.

De gamla föreställningarna om mellanstatligt samarbete, som till exempel FN, faller också ihop, enligt Bard och Söderqvist. Man kan inte bara ta det moderna demokratibegrepp som utvecklats i nationalstatens hägn, med dess representativa inrättningar som majoritetsval, partier, fackförbund och medborgargrupper – och därefter förstora det till global skala. Men här finns en stor fara att detta ständigt omförhandlande världssamhälle kan kanta i anarki.

Mycket av resonemangen ovan börjar låta som Hegels tankar, och

hegelianismen såg en renässans under 90-talet. Är detta "frigörelsen" att få göra vad världsanden vill? Vad är etiskt godtagbart för alla? Vad kan vi inte förhandla om på en global skala? Om man inte har en uppfattning om vad man själv önskar och vilka värden man strävar efter, hur skall man få ut något av sitt deltagande i nätverket?

MATERIALISTISK HISTORIESYN

Bard och Söderqvist utgår ifrån en materialistisk historiesyn – det finns i kommunikationsteknologin inneboende egenskaper som bestämmer hur samhället kan se ut. Vilka ideologier som kan existera och finna stöd beror på det paradigm som teknologin ställer upp. Denna utgångspunkt antyder att historien har en inbyggd mening, en utveckling med "ofrånkomliga" stadier och händelser. Historien har kanske visat oss att idéer om "ofrånkomlighet" i de historiska processerna inte behöver stämma, utan att denna "ofrånkomlighet" ofta måste underhållas av ideologi. Sålunda en paradox.

Detta betyder inte att all materialism bör kastas på skräphögen. Mauricio Rojas har använt termen "negativ teknikdeterminism", där framsteg i tekniken inte exakt beskriver hur ett samhälle kommer att se ut, utan snarast ger riktlinjer för vilka samhällen som är möjliga givet denna teknik. Inom detta spektrum finns många olika möjliga val av samhällsmodeller. Idéerna i spektretmet beskriver verkligheten för oss och vägleder vad vi uppfattar som praktiskt och moraliskt.

Nåväl, Bard och Söderqvist vill inte hamna i historiedeterminism, utan försöker ge en metafysisk förklaring som just utgår ifrån paradoxer. Paradoxer frigör oss från Descartes absolutistiska rationalism. Världsstaten skall sålunda inte ses som en djärv utopi utan som en modell för något som skall ge konkreta resultat. Vilka konkreta resul-

tat, kan man undra? Och är det förnuft som Bard och Söderqvist beskriver, utifrån Foucault, alltid ett repressivt element?

Det är oftast lättare att se klart på egen samtid, så därför är Bard och Söderqvists nedslag i aktuella frågor och problemställningar mer tydliga. Där kan man läsa om kritiken av en vänsterdominerad akademisk värld som håller på att paralyseras av intern censur, hur den anti-globalistiska nyvänstern snabbt håller på att bli irrelevant på grund av den ideologilöshet som är nödvändig för att den skall kunna hålla fast vid gamla misslyckade utopier, hur feminismen förgås just när den segrat sig in i statens patriarkala maktstruktur med kvoterings och jämställdhetsplaner och därmed klavbundit sig vid sin offerroll medan den reella makten flyttar vidare. Analyserna är där stundtals briljanta, snärtiga och insiktsfulla.

Vissa avsnitt känns kanske inte så övertygande, som att nazismen skapades av ett passivt matriarkat, vissa, om exempelvis medias intellektuella kollaps, kan man åter ha invändningar emot (ser vi snarast inte att det är att de högkvalitativa TV-programmen idag är många fler, bara det att utbudet är så mycket större?)

Så börjar man dock se på avsnitt som ligger nära läsarens egna åsikter, som till exempel bokens kritik mot dagens kapitalism och dess brister och då är det lätt att själv gå i försvarsställning, kanske alltför lätt.

FRAMTIDENS HÖGER?

Ibland under läsningen skulle det vara skönt att entydigt få etikettera Det globala imperiet som vänster, höger, postmodern, socialdarwinistisk, hegeliensk och så vidare (vilket också har gjorts) men det är inte riktigt så enkelt. Ambitionen har varit att bryta ny mark, att se utanför det

samhälle vi i dag uppfattar som så givet att diskussionen har avstannat, i en förhoppning om ett "historiens slut" där dagens institutioner och tankar alltid skall vara lika relevanta och centrala.

"Vissa avsnitt känns kanske inte så övertygande, som att nazismen skapades av ett passivt matriarkat."

Det är inte alltid som en läsare med liberal utgångspunkt håller med Bard och Söderqvist. Men boken är läsvärd just genom att den väcker tankar på nya områden, tankar om vilka förändringar i ens egen ideologi som är önskvärda och nödvändiga. Recensenten lekte med idén om vad en "framtidens höger" skulle kunna vara ur bokens perspektiv, och hamnade i tankegångar från bland annat Virginia Postrels *Framtiden och dess fiender*, Carl Rudbecks *Creole love call* och nya funderingar kring det processuella samhälle F.A. Hayek diskuterade i *Frihetens grundvalar*. Och det är kanske det som boken skall vara, en produktiv lek med tankar och idéer, som inte skall läsas ensam utan i samband med andra böcker och tänkare och som ett startskott. När man tänker så finns förvisso risken att snubbla i tanken och göra missstag (rätt allvarliga sådana), men utan den risken kan man inte förnya sig och att stå stilla kan visa sig vara ett sämre alternativ.

Waldemar Ingdahl

(waldemar.ingdahl@eudoxa.se) är VD för tankesmedjan Eudoxa.

BOKFAKTA

Det globala imperiet- informationsålderns politiska filosofi.

Alexander Bard & Jan Söderqvist.

Bonnier Fakta, 2002.